

Д а ä в л ш г о б а т т а н и и ц л т

1957 джилин июлин 3-д гарсн „Праднин“ нур статъя

Советск ори-нутгин цуг кумн амти КПСС-н XX-ч хургин заадж-тедмгисн агьу-алдр чинртя программг гарт бяргдх, нүднд үзгдх керг-уулдвр болгъдх кучахяр зүткдх проолдгнд сүзг-делклан тавсн бааня. Эн программд советск общественн кучах цэгий-болзгнь болсн бсгдж-делгрүлх туск керг-уулдврнг негнднь гаргъад тасх хаалгънь заадж-уулдгдсн бааня, парт делкан коммунистическ болн колд-мшч куч-колсчринн кучах-йовдлин эрки керг-уулдврмүдн гол-бэрг ухань толдгдлж бичгдсн-келдсн бааня. Кумн амти керглсн ухан-седвэриг инднь медад, бэрэд, кучах-лэри, зуг тегад оч парт кучах-нэгъу кевэр залдж-гарлдж чадхмн гисн, урднь туурад тархагдсн Лениня заавр гарт бяргдэд, нүднд үзгдэд зовтэ-зокалта болж эн программд лавта батлгъ олдж авб.

КПСС-н XX-ч хург обществн бсдж-делгрх керг-збвннь куч-колсчринн ухан-күдлг болн шунлт-зүткдмдгн ончта седвэр ухан-седвэринн цутх-лэньла бэрлдүлдж дакад ончта тогрха кевэр медүлж заалж отв. Минь ним урта деерэ Советск Союзин цгт кумн амти КПСС-н XX-ч хургин шиндврнг урднь үзгдэд уга ниницгъу нег кусталтгъяр болн байрта-бахмджатгъяр уг-гъ-тосж авсн дееран, тер шиндврмүдгн кучахнн төлэ баанс чидл-кучан арвлш. Эн агьу кучта ноолданд советск кумн-амтс эвранны төрснн Коммунистическ партиг болн түүнэ Ленинск Централн Комитетиг өмнэксн үлүгъяр хамц-нэгъу төгәлдж ниниц.

Мана партин туургсн туудж-түжк КПСС-н XX-ч хург ийлгъятэ сүүр эзлв. Эн хург мана ори-нутг бсдж-делгрхднь шин девснь ирсинь ийлгъятэ-гъяр темдгль, коммунистринн болн партыд уга амтсин, куч-колсчринн, колхозникудин, сургъульчринн, советск ори-нутгин цуг олт-амтнэ уудэх-бүрдэх ухан-седвэриг болн шунлт-зүткдмдгн шиндрж агьу кучтагъяр бдлхднь нбкд болв.

Коммунизмн күшлд лавта нткмджат бсдгар сургъмдж авсн, эвдрш уга болдг ниниц-нэгъу, нег ухани гарлгъ бэрсн сургъмджар гардер авч-сед-вэрэн, санан-седклан болн керг-уулдврэн кучадг мана Лениня заавр-сургъмдж бэргч партин зерглэйн агъсн алмаш-уга нег бэрг-ухатагынн Советск ори-нутгин амти народн-демократическ йосн дел-грдж тогтсн ордудин куч-кол-счнэ, цуг ийртмджинн куч-колсчр болн мухлалгънд-ладжрмджд баядг амтс дакад чигн нүдэри үздж авчав.

Мана партин ниницгъу, негн метиняр ухан-седвэрэн негдүлдж баялгън кесг олт джилин туршарт бүрдэд, хам-

срад йовсн дееран, олт-зүсн хортнрла ноолда кегъа йовлт бсэд, батрад, чидмг болад йовсн болдг. Эдү метин ниниц-нэгъу, негн метиняр ухан-седвэрэн негдүлдж баялгън мана партин йиринн бийиннь үүдхнн авч гарсн авч-ан-чиннь, гарлтинь, түүнэ йирт-мджд учрсн-үүдсн үүлдр үзгдл хамгн чикднь меддж, чикднь цайлгъдж товчлгъяр, түүнэ күшлэр болн бүрдэлгынн ухан-бэргинь—эн тоотар кол-длдж учрсн болдг.

Олт-зүсн юмар шалтг авад, партин ниницгъу, негн метин-яр ухан-седвэрэн негдүлдж баялгън тускар партин X-ч хург күүндвр кегъад, тегад Лениня сүв-селвэрг гардвр атад, эн ийлгърад гарсн цдн амтнэс бүрдсн багмуд хамгн цаг тудал уга таралж кббхмн гисн заавр бгв, йил-гърдж авад явр чигн үг-күр келгын уга кедж ббкрхин эрkd чангъяр гегдж халадж-атхд гилж цуг организацмудт даалгъв, зугар хургин шинд-врнг эс кучахгън ашнь цур үг-күр угагъяр болн цаг тудал уга партас гаргългын болдж зогсх зовтэ болв. Кемр ЦК член болгч амтс заавр-закрмдж эвдсн цагт, эс-гидж кемр йил-гърдгъгън шинткэд амрлуьсн цагтнь, эс-гидж шинэс гаргъ-ла, партин гаргъсн хамг заавр-закрмджда харгъулад, тединн нам Централн Комитетас болн партас гаргъдх чадх збвшл ЦК-д эн хург бгв.

Лениня заавр кучагъа йовдж, мана парт мел кезад чигн партин зерглдгън ниниц-нэгъу, нег ухан-седвэр бэрдж баялгън явр гарлгътагъяр эвддж алмацулхар седлж сбрдг болна, партиг чик хаал-гъаснь гаргъхар сбрдж үзгд болна, эдү метин сбрдж үзл-гн кен чигн күүнэс гарсн болвчн мел ийлгъ уга кезад чигн ббкрдлж уга кедж йовла. Партин X-ч хург болажа цагла ним баялгъ баанс болдг, тегад метин баялгъ нам индустриализац ори-нутгтан делгрүлхнн төлэ болн селан газрт совхоз-колхоз тосххин төлэ ноолддж йовх цагт чигн баялгъ билэ. Хббдк джил-мудтнь чигн тер кевтан баав.

Партин уулдврчринн кен-негнь болв чигн партин шиндвр кучал уга баанс, эс-гидж эвранны кедж-кучадж йовх колдмшдэн эндү гар-гъснь илдин медгдсн цагт, КПСС-н ЦК эн эндү йовдл-мудиг чиклхяр эв-аргынн

олдг баансн. Партин XX-ч хург болхнн өмнхн цаг ЦК-н пленумс деер кесг чигн партиин организацмудин болн зарм уулдврчринн кедж-кучадж йовх керг-уулдврмүдннь кучта шүүвр-шалгъгънд харгъуль, нам тедн заагт ЦК-н член болгч амтсин кедж-кучадж йовх керг-уулдврннь бас тер метиняр шүүвр-шалгъ-гънд харгъуль. Зарм уулдвр-чрн, иткэд даалгъсн деалгъ-вринг кучадж чадсн уга, тегад тим улсиг Централн Комитетин тоогъс заагддж гаргъв.

Күнд индустриг бсгдж-дел-грүлх керг-уулдврнг цугта-гъаснь гатулулхнн гисн партин гол зааврса харү цухр-хар сбрдг йовдлин өмнэс, тер мет, мана ори-нутгт соци-ализм тосхлгъна туск күр-күүндвр кехлэ гардг эк-тол-гъла уга күр-күүнданэ өмнэс болн гүн ном-уханин үндстэ күр-күүндврт гардг зарм эндү йовдлмудин өмнэс Цент-ралн Комитет цаглань хар-гъулад бсдж цайлгъвр бгвэ гилж КПСС-н XX-ч хург ийлгънн темдлдж заав. Үүнэс хббнанднь болв чигн партин ниницгъу, ни-негн ухан-седвэр бэрдж баялгън баянс аргъ-чидлэн гаргъад батлгха, марксистск-ленинск гүн ном-сургъмджиг цевртнь бэрдж харсдж халадж хал-гългъ гилж хург Централн Комитетд даалгъв. Хургин хббн бнгрсн цагин эргид кучта гилд шин кучангъу-йовудта керг-уулдвр кучадг, тегад эн кучангъу керг-уулдврмүд парт болн түүнэ Централн Комитет хургин заавринн динлвртэ кевэр куч-ангъсн болн кучадж йовхнн илткдж-иткүлж медүлджаня.

Гардвр болгч зарм амтсд кемджан-кирцанэнь йоснд уга давулад эрг шиллүлдг, йовд-лин үлд-үндсннь уга кехин төлэ кедж йовх ноолдан; партин болн ори-нутгин баял-дүрснд Лениня дилгвр-кемд-ж-лгъ харү тер кеварнь тогтахин төлэ кедж йовх ноолдан, тегад партас баанс чидлэн болн цогцан арвлл уга кучлхннь керглэнь. Эн ноолдан кучанг-гъу-сан йовудта болдж гарад, баяхтэ-бахмджта темсе да-хулдж авч ирв. Гардвр болгч зарм амтсиг эрк шиллүлд баядг йовдлин өмнэс кеджэх ноолдан—партин зерглдгънэ ухагъннь алмацулх, түүнэ (парти) чидл-кучинь дб-р-а-цүлх-багърулх гилж мана партин болн социализмнн хортнр-бшатнр таадж ухал-дгашадж. Болв хортнр-бшат-нр эндүрв, олт сай мана парт мел цугъарн—эн гардвр болгч зарм амтсиг давулад эрк шиллүлд йовдгн дб-р-а-цүлх-д-нилхнн төлэ кедж-кучадж йовх керг-уулдврнн зокалта болдж гилд таасв,

бнгрсн цагин эргид гарал йовсн эндү йовдлмудиг негн-днь гаргъад динлсн дееран ори-нутган шин динлвр кучах хаалгъяр кбтлдж йовнэ.

КПСС-н XX-ч хургин ши-ндвр кучан йовдж, эдл-ахун, государствин, партин олт-зүсн халхар кедж-кучадж йовх керг-уулдврмүдт гарад йовсн дуту-дунд йовдлмудиг зб-р-м-г-яр илткдж гаргъв, хуучрлж одсн ухан-седвэриг эвддж хамхлв, мана уралан кбндрх хаалгъд саалтг болдг тоотиг, керг-збвэсн гарсн хамгн нег-нднь гаргъад ардлж деврлв. Коммунистнр олт-амтид чик-днь-үндннь келхэсн аах-эмэх збв уга, гаргъсн эндүгън эн-дү гилд болн кучн-чилд та-тугъан-сулханн меджнэв, гилд келхэсн аадг, кен чигн күр революционер болдж гар-д-мн биш. Олтд соньсгдсн ним гарлгъ-онч баанс деерэс мана парт тосхлдж-босхлдж йовх керг-уулдврг баах дуту-дун-диг шүүвр-шалгъгънла хар-гъулад, кучангъу болгъдгнн тер. Партин—эн Лениня цен-туньшүр ухан-заавр гардвр авсн политик мана кучангъу кевэр уралан кбндрх зб-ч чигн агьу ик чинртэ болн зо-калта болдж гарсиг ода нам цугъяр үзджайханя.

Партин идейн-политическ болн хамидж-бурдх керг-уул-дврэн ниницгъу, нег ухан-седвэр батта бэрлгын, түүнэ (парти) олт куч-колсчрлэ тасрхан уга улмар батрад йовдг залгъдгн—эн хамгнь пар-тиин организацсин даяч болгч чидмг-чадмг эв-аргыннь улмар цзаранднь батлгъгън болн те-днэ—эн советск общественн баялг-джиргълин олт-зүсн халхднн гардвр болгч чин-ринь бдлүлггын учрадг бсн болдг. Эн тоотин нингүвр-про-мьшленностин болн селанэ здл-ахун бслт-делгрдт куч-тэ гилд шин кучангъу-йовуд-та керг-йовдл кучадж чадв.

Парти ниницгъу, нег ухан седвэр бэрдж баялгън, түүнэ зерглэнь негн метиняр ниниц-ж-хамцгън—эн тоот промьш-ленность залдж-гарлгын мел үндсэринн шинрүлдж хуврүл-гън шамдлж кучах эв-аргыннь учрав, селанэ эдл-ахуг ббдэн гаргъд ик кучангъу керг-уулдвр лавта кучах эв-аргъ учрав, дакад амн болгъна тоод кергтэ үсн, тосн болн махн тоотиннь гаргъдг бгль-арн Америкнн Содиненн Штатсиг ббрхн джилмудинн эргид кучдж авхмн гисн эрки чинртэ төр-уулдвр тавүлдж чадв. Олт сай болдж бүрдсн мана парт дотр-дунд болн йирин чигн олт-амти дотр-дунд эн хамг керг-уулдврмүднэ байрта-бахмджта болдж таас-дв. Ори-нутгин эдл-ахуг улм цааранднь бсгдж-делгрүлх болн олт-амтнэ эдлвр-уушинь,

бээрннь ясдж бдлүлхд—эн керг-уулдврмүднн ураландан кбтлвр болгч чинринь үзл-медл уга бааня гилд цур ицг уга, политическ сохр кумн болдж гарчачнь нам ил медг-д-лжнэ.

Эврэ бийиннь зерглдгънэ-хамцлгъна ниницгъу, нег ухан-седвэр бэрлгънэ агьу кучта болн тасрхан уга батрдгъарнэ колдэд партэ эн социалисти-ческ демократиг улмар бсгд-ж-делгрүлгънэ халхар, союзн республиксинн бийснь медлэ, таслад баядг йосинь-збвннь икдүлхнн халхар, социалисти-ческ закаг чикднь бэрдж эдл-г-ынг батлгъна халхар йилгъ-тэ эрки керг-уулдврмүд куча-лэ, кучагъа чигн йовна. Те-гад аш-цутхлнгдн—советск общественн моральн (сүзг-сед-клан) политическ халхарнн ниницгъу, нег ухан-седвэр бэрдж баялгън улм цаарандан батрдж йовхиг, СССР-н олт-келн амтнэ иньг-амргиняр баялгън, Советск ори-нутгинн төлэ чидл-кучан, цогцан арвлл уга ухан-седлж зүүлгън—ним йовдлмуд бсдж-делгрлж йов-хиг бидн үздж меджнэвдн.

Эвранны зерглдгънэ-хамц-лгъна алмашгго нег ухан-сед-вэр бэрлгъарн, цуг олт-амтнэ нбкд-дбнэг боллгар—эднэр түшг авад, партэ Лениня за-авр-сургъмджар гардвр кегъад, газаднн керг-уулдврэн куча-нэ, йиртмджиг дан-дадж угагъяр төвкнүн баялгъхнн төлэ болн ори-нутгс болгъна хоорндан тас-тар уга, метк-лэд баядг баялгън джбл-л-хнн-багългын төлэ цурлт-муурлт угагъяр ноолдн. Со-ветск ори-нутгин олт-амти цугъарн, нег кун метиняр мана партин халхас болн правительствнн халхас талин ордуд тал эднр болдж одсн амтсин эргэд-төгәләд ирсн йовдлин ашнь гилд байрта-гъяр тосдж авсн дееран, газа-динн ордудас мана ори-нутг тал ирсн эчнрлэ кесн күүсн дврн ашнь бас тегад мети-яр таасхав. Мана партэ Китдин коммунистическ пар-тъя болн народн демократи-ческ йосн тогтдж делгрсн ори-нутгудинн коммунистическ болн куч-колсчринн партъяла улмар батрдж йовх залгъд-г-ынг ийлгънн таалмджатгъяр ухан-седклан орудлж-тод-лдж авчана. Партин Центра-льн Комитетин политическ болн бурдэлгынн туск гард-врннь дигин газртан баяхннь, партин халхар болв чигн, го-сударствин халхар болв чигн тосхлдж-босхлгъна туск керг-уулдврмүднн партэ чикр кедж-кучадж йовна гилд, ори-нутгин Лениня заасн хаал-гъяр чадмг кевэр кбтлдж йовна гилд партин зерглэнь бсдж болн батрдж йовх нини-цгъу, нег ухан-седвэр бат-та бэрлгън маргъан-зүткнн

(Чигачнь 2-ч халх).

Дääвлшго батта ниицлт

(Чилгчнь. Эклцнь 1-ч халхд)

уга шуд герч болдж гарчана. Болв эн хамг, партин зерглән ниицнъгъу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгъиг цааранднь батллгъна тускар килмджлгъ-ан сулдхдж болхмн гиджäh йовдл биш. КПСС-н ЦК-н партин ХХ-ч хургт кесн-кү-цäсн үүлдврмүдин тускар өг-сн тооцанд йилгъән темдгддж келгдв, „Идейн-политическ болн бүрдлгъни тускарн нии-цнъгъу, батта нег ухан-сел-вәр бәрдж бääлгън--түүнә (партин) дорацдж диилгдш уга бärгнь-темдгнь болдж гардг. Кемрджән партъ нег ухан-седвәр бәрдж бääхлә ямаран чигн өшätнр болн ямаран чигн зовлнъгта хату йовдл партъд аамшгтә биш. Партъ хамцад-ниисн чидл-кү-чн болдж босдг болхларн яма-ран чигн дурлсн керг-үүлдврт-ән чидлнь күрәд күцäдж чадх-мн, ноолданд сүрдлгъ эс медл-гнь тер, эврәннь ухан-седвәр күцäлгъндән эс алмацдгнь тер, зовлнъгта хату йовдл үзгдв гидж хәрү эс цухрд-гнь тер“.

Партин чидл-күчнә болн өнр-өргнә эркн эв-аргъ болдж гардг йовдл—партин ниицнъ-гъу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгъиг бääсн чидлән гаргъ-ад хардж хäläджätхä гидж КПСС-н устав коммунистнр болгънд даалгъдж закна. Иим даалгъвр-заавриг гард-врчнр болв чигн, энъгин ком-мунистнр болв чигн äдлдән күцäх зөвтә. Ленинизм нигдж сургъна:

Кемр партъ эврәннь зерглән-нә ниицнъгъу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгъиг хадгълх кер-гтә гидж тоолджахла, тигхлә нег гарлгъта-бärгтә закрддж бәрдж күцäх зөвтә, иим зак-рджиг партин член äмти цу-

гъарн—гардврчнр болв чигн, энъгин член болв чигн эркн биш äдлдән күцäх болдж гардмн.

Партъ дотран Ленинә авг-бärц бärгч демократическ це-нтрализмиг чикднь бәрдж күцäлгън — ниицнъгъу, нег ухан-седвәр бәрдж бääл-гъиг хардж хадгълхд болн бат-лхд эркн эв-аргъ болдж гардг. Иим авг-бärц урдаснь таагъ-ад келдж медүлнә:

Ямр чигн керг-үүлдврär күр-күүндвр кеджähлärн пар-тин дотр-дундин демократär гардвр авлгъиг болн үгдән багтал гаргъсн шиндврт ямр чигн керг-үүлдвр күцä-джäдг болна, коммунист болгъь эрк биш багтх зөвтә гисн иим йовдлмуд хоорндан ниицдж ирлцджäh зөвтә гинә. Эврәннь член äмтсән „сунъгъгдсн“, „эс сунъгъгдсн“ гидж хойр хова-гдлгъиг партъ зөвшälш уга, түүнд болхла член äмтснь цугтан äдл болдж тоолгдна, äдл йоста-зокалта, партин даа-лгъвр-заавр äдлдән күцäх зө-втә.

КПСС-н ХХ-ч хургин хөбн давсн цагин эргцд КПСС-н чидл-күчнь болн тоомсрнь улм икär өсдж-өбдлв, түүнә зерг-лән Ленинә ухан-бärц авсн ниицнъгъу, нег ухан-седвәр бärлгънь улм икär батрв, со-ветск обществд түүнә гардвр болгч чинрнь өбдән гарв, те-гäд чигн коммунист болгън, советск күн болгън эн тоотар байр-бахмдж кецхәнә. Төмр мет закрддж, килмджтә саи сергг харвлгън,—идейн-поли-тическ болн бүрдлгъни тускарн ниицнъгъу, нег ухан-седвәр бärлгъиг хардж хадгъллгън болн батлгън Коммунистическ партин болн советск олн-äмг-нә шин алдр диилвртäгъär-керг-үүлдвр күцäхднь бärг-гүшг болдж гарх.